

การบริการวิชาการเกษตรต่อเนื่อง

Mobile Plant Clinic Service for Farmer in Southern Region

เขมมิการ์ โคมพัตร วรรณากาฬสุวรรณ สัมพันธ์ เกตุชู ัญญา ศิริรักษา
ทรงธรรม บุญยะวันตังกมลภัทร ศิริพงษ์ นาดยา คำอำไพ จิตต์ เหมพนม
โนรี อีสมะแอ สาวิตรี เขมวงศ์ พิรุณ ตีระพัฒน์ ประภาส จันทร์เอียด
ยุวดี ปานนุกูล ปรียากร ฤทธิสุนทร จรัสศรี วงศ์ท่าแหง อภิญญา สุราวุธ
ดวงใจ จิตพิทักษ์ ประวิทย์ เทียบชู ชัยวัฒน์ ชิตพงษ์ อรัญญา จันทกาญจน์
นเรศ จิโสระ นิพร หลักขันธ์ สุมาลี ศรีแก้ว พิพิทักษ์ สิงห์ขาว สมัชชา อ่องกี
พิทักษ์ วิเชียรนรา วรศักดิ์ ราชสงฆ์ สุภัทร พรหมสังคหะ สมศักดิ์ เอี่ยมศรี
ฉัตรชัย กิตติไพศาล อารมย์ แก้วละเอียด พิทักษ์ พรหมเทพ ปัญญา ยาโงะ
จรรยา ภูมศรี จำลอง ยอดพรหมทอง เกริกฤทธิ กาฬสุวรรณ แวญโซ๊ะ แวะหะมะ
สุวณีย์ รัมมิกะกุล พรรณี ชูน้อย ปฎิมากร โกตัน ประดับ โกตัน สิ้นชัย สุชี
นรินทร์ แก้วศรี มะสอเร เจ๊ะโค พินิตย์ เกื้อช่วย ประเสริฐ จันทรราช
เพ็ญม วุ่นชีวี ไพบุญย์ แก้วหาญ พงษ์ จันทร์ชุม สมศักดิ์ เอี่ยมศรี ยุวดี ตั้งใจ
สำราญ สระไธ อนนท สุขสวัสดิ์ สมพงษ์ ทองช่วย กล่อง ศิริวัฒน์
นลินี จาริกภากร ไพโรจน์ สุวรรณจินดา

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 8

บทคัดย่อ

งานบริการวิชาการเกษตรต่อเนื่อง สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 8 ได้เริ่มดำเนินการให้บริการ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 และขยายผลการปฏิบัติงานสู่กิจกรรมการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในปีงบประมาณ 2550 จนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ให้บริการต่อเนื่องแก่เกษตรกรที่เข้ารับบริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ฯปกติ (คลินิก 02) และจำเป็นต้องดำเนินการให้บริการวางแผนพัฒนาและแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องเป็นรายบุคคล (คลินิก 05) โดย สวพ.8 รับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานครอบคลุมพื้นที่การให้บริการ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดสงขลา ตรัง พัทลุง สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีหน่วยงานในสังกัดสวพ.8 ที่ประจำอยู่ในแต่ละพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการให้บริการ โดยรูปแบบการให้บริการ ได้แก่ การให้คำปรึกษาวิเคราะห์วินิจฉัยอาการผิดปกติของพืชอันเนื่องจากโรคพืชและแมลงศัตรูพืช รวมทั้งการวิเคราะห์ความผิดปกติของพืชอันเนื่องจากการ

ขาดธาตุอาหาร การให้คำแนะนำด้านการจัดการแปลงและปัจจัยการผลิต ตลอดจนให้ความรู้และถ่ายทอดข้อมูล วิชาการเกษตรแก่เกษตรกรเพื่อการนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆที่อาจเกิดขึ้นได้ในกระบวนการผลิตทางการเกษตร ซึ่งผลการดำเนินการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ของสวพ. 8 ในปีงบประมาณ 2550 – 2552 ภายใต้กิจกรรมคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ฯ (คลินิก 05) สามารถให้บริการแก่เกษตรกร 439 ราย 469 ราย และ 460 ราย ตามลำดับ รายละเอียดการขอรับบริการประกอบด้วย การขอคำปรึกษาอาการผิดปกติของ โรค และแมลงศัตรูพืชชนิดต่างๆ อาการผิดปกติของพืชอันเนื่องมาจากปัจจัยการผลิต เช่น การใช้ปุ๋ยไม่เหมาะสมกับ สภาพดิน ตลอดจนการขอคำแนะนำความรู้ด้านการจัดการระบบแปลงเกษตรที่เหมาะสม เป็นต้น โดยผลจากการ ให้บริการวิชาการเกษตรต่อเนื่องสามารถช่วยบรรเทาปัญหาด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกร ทั้งยังสามารถลด รายจ่ายหรือลดต้นทุนการผลิตในกระบวนการผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลปัญหา ของเกษตรกร ยังสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับประกอบการพิจารณาเลือกหัวข้องานวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับ ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ได้ต่อไป

คำนำ

การปฏิบัติงานภารกิจบริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ (mobile unit) ของสำนักวิจัยและ พัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 ได้ดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2539 จนในปี พ.ศ. 2550 ถึงปัจจุบัน ได้ขยายผลการ ปฏิบัติงานภายใต้โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯสยาม มกุฎราชกุมาร ซึ่งจะมีการติดตามผลและแก้ไขปัญหาในระดับฟาร์มเกษตรกร อย่างไรก็ตามการจัดทำฐานข้อมูล และประมวลข้อมูลจากการดำเนินงานทุกรูปแบบได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสู่การสร้างงานวิจัยโดย ใช้ประเด็นปัญหาเบื้องต้นหรือเร่งด่วนจากพื้นที่โดยตรง ซึ่งนักวิจัยได้นำข้อมูลมาสร้าง โจทย์วิจัยและงานวิจัยที่ สำเร็จก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระดับพื้นที่รวมทั้งระดับประเทศเป็นกรณีตัวอย่างแสดงให้เห็น เช่น การควบคุม หนอนซอนใต้ผิวเปลือกถองกอง โดยการนำไส้เดือนฝอย *Steinernema carpocapsea* ของกรมวิชาการเกษตรมา ทดสอบขยายผลในจังหวัดชายแดนภาคใต้และสำรวจแบบการระบาดของหนอนด้วงเจาะลำต้นระบาดในเขต ภาคใต้ (นลินี และคณะ 2538) กรณีตัวอย่างการวิจัยแมลงดำหนามมะพร้าว ซึ่งข้อมูลการระบาดได้รับแจ้งและ พบในพืชตระกูลปาล์มในช่วงที่ปฏิบัติงานคลินิกพืช ทำให้มีการทำการศึกษาวิจัยจนได้ผลงานวิจัยแก้ไขปัญหา ในพื้นที่และนำไปใช้ในภาคอื่นๆ (จรัสศรีและนลินี 2549; จรัสศรี และคณะ 2551) กรณีตัวอย่างการแก้ไข ปัญหาโรคแอนแทรกคโนสของพริก การระบาดของแมลงศัตรูพริก ซึ่งทีมงานของ สวพ.8 ต้องลงไปปฏิบัติงาน ในพื้นที่ที่เกิดปัญหา และประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายตามดัชนีชี้วัดที่กรมวิชาการเกษตรกำหนดต่อเนื่อง จากมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้เกษตรกรในเขตพื้นที่รับผิดชอบของ สวพ. 8 ได้รับการรับรองมาตรฐานแปลง GAP ในสัดส่วนสูงสุดของในพืชตระกูลพริก เพราะเป็นพืชที่มีความเสี่ยงสูงที่จะผลิตได้ปลอดภัย จากสารพิษ ตกค้าง แต่สวพ. 8 ได้มีการจัดทำการศึกษาและคัดเลือกสมุนไพร/พืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพพัฒนาสู่พืชที่สามารถ

นำมาผลิตสารชีวภาพ/ชีวินทรีย์ โดยมีการทดสอบการผลิตสารสกัดที่ถูกหลักวิชาการ แนะนำขยายผล บริการ แจกจ่ายให้แก่เกษตรกร/ผู้ประกอบการทดลองใช้เพื่อสนับสนุนโครงการวิจัยกลยุทธ์การลดการใช้สารเคมีป้องกัน กำจัดศัตรูพืชให้อยู่ระดับปลอดภัยต่อการผลิตพืช (นลินีและคณะ 2549, นันทิการ์และคณะ 2550 , นันทิการ์และ คณะ 2551)

ทั้งนี้ภายใต้ความร่วมมือของหน่วยงานในสังกัดสวพ.8 ตลอดระยะเวลา นับตั้งแต่การเริ่ม ให้บริการ จนถึงปัจจุบัน ได้นำไปสู่การประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในหน่วยงาน สวพ.8 ตลอดจนหน่วยงานต่างกรมหรือต่างกระทรวงที่เข้ามาร่วมมีบทบาทในการดำเนินงานขับเคลื่อนกิจกรรม ต่างๆของโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ฯ ในแต่ละครั้งให้สำเร็จลุล่วงตามแนวนโยบาย หลักคือเพื่อการแก้ปัญหาด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกรไทยในพื้นที่ต่างๆของประเทศให้สามารถดำรงชีพได้ อย่างเป็นปกติและมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรในการแก้ปัญหาด้านการผลิตทางการเกษตรได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง
2. เพื่อ บูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานวิชาการ หน่วยงานส่งเสริม และศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในการพัฒนาฟื้นฟูเกษตรกร ให้สามารถทำการผลิตทางการเกษตรได้ อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนรวมถึงการแก้ปัญหาร่วมกัน

วิธีดำเนินการ

1. อุปกรณ์

- 1 รถปฏิบัติการเคลื่อนที่
- 2 แบบบันทึกต่างๆ
- 3 แวนขยาย
- 4 อุปกรณ์เก็บตัวอย่างดิน พืช และแมลง
- 5 หนังสือคู่มือ หรือเอกสารแผ่นพับด้านวิชาการเกษตรสำหรับเจ้าหน้าที่
- 6 แผ่นพับหรือเอกสารวิชาการสำหรับแจกจ่ายแก่เกษตรกร
- 7 ปัจจัยการผลิต หรือพันธุ์พืชสำหรับแจกจ่ายแก่เกษตรกร เช่น
 - 7.1 ต้นกล้าหรือเมล็ดพันธุ์พืช เช่น เมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว ข้าวโพด
 - 7.2 เชื้อจุลินทรีย์ *bacillus subtilis*
 - 7.3 สารสกัดพืชสมุนไพรสำหรับแจกให้เกษตรกรทดลองใช้เพื่อไล่แมลงศัตรูพืช

2. วิธีการดำเนินงาน

2.1 กำหนดพื้นที่และเป้าหมายกิจกรรมการให้บริการในภาพรวมของสวพ.8

2.1.1 พื้นที่การให้บริการและหน่วยดำเนินงาน ได้แก่

1. จังหวัดสงขลา ดำเนินการโดยกลุ่มพัฒนาการตรวจสอบพืชและปัจจัยการผลิตร่วมกับกลุ่มวิชาการ
2. จังหวัดตรัง ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยพืชสวนตรังและศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรตรัง
3. จังหวัดสตูล ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสงขลา
4. จังหวัดพัทลุง ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรพัทลุง
5. จังหวัดยะลา ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรยะลา
6. จังหวัดปัตตานี ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรปัตตานี
7. จังหวัดนราธิวาส ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนราธิวาส

2.1.2 เป้าหมายตัวชี้วัดในภาพรวมของ สวพ.8 จำนวน 430 ราย/ปี

2.2 ขั้นตอนการดำเนินงานในพื้นที่

2.2.1 ประชุมร่วมกับหน่วยงานต่างๆที่ดำเนินการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ฯ ในระดับจังหวัด เช่น กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมชลประทาน ฯลฯ เพื่อรับทราบแผนการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ฯ ที่สำนักงานเกษตรจังหวัดแต่ละจังหวัดได้กำหนดไว้ในปีนั้นๆ

2.2.2 ก่อนถึงกำหนดการจัดงานคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ฯ (คลินิก 02) ในแต่ละครั้ง ได้เข้าร่วมประชุมย่อยระหว่างหน่วยงานที่ออกให้บริการกับตัวแทนเกษตรกรและหน่วยงานฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของพื้นที่ และแจ้งรายละเอียดหรือรูปแบบการให้บริการ ตลอดจนวิธีการจัดการตัวอย่างในกรณีที่เกษตรกรต้องการขอรับบริการวิเคราะห์วินิจฉัยความผิดปกติของพืช เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่ได้เตรียมความพร้อมรับบริการ

2.2.3 จัดประชุมคณะเจ้าหน้าที่ผู้ออกให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ฯ โดยนำข้อมูลด้านการเกษตรที่ได้จากการประชุมในพื้นที่มาวิเคราะห์และเตรียมความพร้อมการให้บริการ

2.2.4 ดำเนินการออกให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ฯ (คลินิก 02) ตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ โดยให้บริการวิเคราะห์วินิจฉัยโรคและแมลงศัตรูพืช การแจกเอกสารทางวิชาการ การให้คำปรึกษาด้านการจัดการแปลง และ ให้ข้อมูลทางวิชาการอื่นๆตลอดจนข้อมูลการให้บริการของหน่วยงาน สวพ.8

2.2.5 สำหรับเกษตรกรรายที่มีปัญหาและประสงค์ขอรับบริการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง ได้ทำการบันทึกประเด็นปัญหาที่ต้องการขอรับบริการ รายชื่อและที่อยู่ของเกษตรกรพร้อมหมายเลขโทรศัพท์หรือรายละเอียดอื่นๆที่จำเป็น เพื่อให้บริการต่อเนื่องในกิจกรรมคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ซึ่งแปลงเกษตรกร (คลินิก 05)

2.2.6 วางแผนการให้บริการ โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้เก็บบันทึกไว้ ทำการนัดหมายเกษตรกร และออกให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ซึ่งแปลงเกษตรกร (คลินิก 05) ทำการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ ตลอดจนให้คำแนะนำแก้ไขปัญหามาแต่ละกรณี โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการ แก้ปัญหาอย่างเหมาะสมแก่เกษตรกร

2.2.7 ติดตามผลการให้บริการ โดยติดตามสอบถามความพึงพอใจ การซักถามความรู้ความ เข้าใจภายหลังการได้รับคำอธิบายวิธีการแก้ปัญหาหรือการจัดการต่างๆ การพิจารณาผลการให้บริการจากการ ประเมินการลดลงของปัญหาในแปลง สรุปและจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานส่ง สวพ.8

2.3 รูปแบบการให้บริการ

2.3.1 บริการวิเคราะห์และวินิจฉัยอาการผิดปกติของพืชผักในแปลงเกษตรกร ตลอดจนการให้ คำแนะนำแนวทางการจัดการปัญหานั้นๆ

2.3.2 การให้บริการเก็บตัวอย่างดินพืชและน้ำเพื่อวิเคราะห์ธาตุอาหารและแปลผลการวิเคราะห์ ให้กับเกษตรกรสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงแปลงต่อไป

2.3.3 วิเคราะห์ปัญหาและแนะนำแนวทางแก้ไขด้านการจัดการแปลง

2.3.4 บริการแจกต้นพันธุ์หรือเมล็ดพันธุ์พืชและปัจจัยการผลิต เช่น แจกเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว สำหรับใช้ในการปรับปรุงดิน รวมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์เมล็ดพันธุ์ดีของทางราชการ

2.3.5 แนะนำแนวทางการป้องกันกำจัดโดยใช้วิธีทางชีวภาพและชีววิธี เช่น การใช้พืชไล่แมลง การผลิตสารชีวภาพสำหรับไล่แมลงศัตรูพืชและลดการใช้สารเคมี เป็นต้น

เวลาและสถานที่ดำเนินการ

ระยะเวลา : ตุลาคม 2549 – กันยายน 2552

สถานที่ดำเนินการ : 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดสงขลา ตรัง พัทลุง สตูล ยะลา ปัตตานี และ นราธิวาส

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

1. กิจกรรมการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ (คลินิก 05) นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2550 - 2552 ได้ ถูกกำหนดเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของสวพ.8 โดยมีเป้าหมายเป็นจำนวน 430 รายของเกษตรกร ผู้รับบริการต่อปีงบประมาณนั้นๆ ซึ่งผลการดำเนินงานในปี 2550 สามารถให้บริการแก่เกษตรกรได้รวม 439

ราย ในปีงบประมาณ 2551 จำนวน 469 ราย และในปีงบประมาณ 2552 จำนวน 460 ราย ซึ่งบรรลุผลสำเร็จตาม เป้าหมายที่กำหนด (ตารางที่ 1)

2. ปัญหาทางการเกษตรที่พบในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ ปัญหาด้านโรคและแมลงศัตรูพืช (รายละเอียดดังตารางที่ 2) ซึ่งพบว่าเกษตรกรที่มีปัญหาด้านโรคพืชโดยทั่วไป ยังขาดความรู้ด้านการจัดการโรค พืช และไม่ทราบวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมเมื่อเกิดปัญหา เช่น การถอนพืชผักที่เป็น โรควงกมทิ้งในบริเวณใกล้ๆ แปลงโดยไม่มี การเผาทำลาย สำหรับปัญหาด้านแมลงนั้นพบว่าปัญหาส่วนใหญ่ได้แก่ ปัญหาหนอนทำลาย พืชผักสวนครัวรวมทั้งในไม้ผลบางชนิด เช่น หนอนซอนเปลือกทองกอม และนอกเหนือจากปัญหาโรคและแมลงแล้วยังพบว่าเกษตรกรบางรายมีปัญหาเรื่องการขาดองค์ความรู้ในการจัดการแปลงอย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผล ต่อต้นทุนการผลิตที่สูงเกินความจำเป็นและอาจส่งผลกระทบต่อศักยภาพการผลิตในระยะยาว เช่น มีการใส่ปุ๋ย ขาวจำนวนมากในแปลงที่มีสภาพดินเค็ม ซึ่งเกิดจากการไม่ทราบข้อมูลคุณสมบัติของดินในแปลงของตน เป็น ต้น

3. ผลจากการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ ทำให้เกษตรกรได้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นใน แปลงของตนตลอดจนได้ทราบแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ทั้งปัญหาด้านโรคและแมลงศัตรูพืช ตลอดจนปัญหาอาการผิดปกติของพืชอันเนื่องมาจากปัจจัยการผลิตไม่เหมาะสม นอกจากนี้ เกษตรกรยังได้รับความรู้ทางวิชาการของกรมวิชาการเกษตรมาใช้เพื่อแก้ปัญหา เช่น การนำไส้เดือนฝอย (*Steinernema* sp.) มาใช้ ในการแก้ปัญหาหนอนซอนเปลือกทองกอม หรือ การใช้เชื้อไวรัสเอ็นพีวีปราบหนอนกระทู้ในถั่วฝักยาวและพริก การ ใช้เชื้อแบคทีเรียกลุ่มบาซิลลัส (*Bacillus thuringiensis* และ *B. subtilis*) ควบคุมแมลงศัตรูพืชและเชื้อสาเหตุของโรคพืช ในการนำ เทคโนโลยีการผลิตสารสกัดจากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของตนมาใช้ในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชเพื่อ ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี ตลอดจนนำความรู้ด้านการจัดการแปลงมาใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพในกระบวนการ ผลิต เช่น การส่งดินตรวจวิเคราะห์ธาตุอาหารเพื่อประกอบการพิจารณาเลือกใส่ปุ๋ยอย่างเหมาะสม อันเป็นการ ช่วยลดรายจ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็นได้อีกทางหนึ่ง รวมทั้งการได้รับความรู้ระบบการจัดทำแปลงเกษตรที่ดี ที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice ; GAP) ซึ่งจะนำไปไปสู่การพัฒนาต่อเนื่องเพื่อยกระดับมาตรฐานการ ผลิตผลิตผลทางการเกษตรต่อไป

ในการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง แม่วานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะ ได้มี การลงพื้นที่ติดตามและให้บริการเพื่อแก้ปัญหาทางการเกษตรแก่เกษตรกร สามารถให้ความรู้และช่วยแก้ปัญหา ต่างๆในพื้นที่ได้จำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามอุปสรรคสำคัญที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องการให้มีการสนับสนุน จากหน่วยงานกรมวิชาการเกษตร ก็ยังคงมีปรากฏ ทั้งในเรื่องของการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการวิเคราะห์วินิจฉัย การขาดแคลนคู่มือเอกสารสำคัญประกอบการวิเคราะห์วินิจฉัยอาการ ผิดปกติของพืช การมีความจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ในหน่วยงานนั้นๆ เช่น ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง วัสดุสิ่งของสำหรับแจกจ่ายแก่เกษตรกร งบประมาณในการดำเนินการออกให้บริการในแปลงเกษตรกร และ ประเด็นเรื่องความไม่ปลอดภัยของคณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เสี่ยงภัย ซึ่งในการดำเนินการแก้ปัญหา อุปสรรคต่างๆนั้น สวพ.8 ได้ดำเนินการแก้ปัญหาโดยลำดับ เช่น การจัดฝึกอบรมด้านการวิเคราะห์วินิจฉัย

ความผิดปกติของพืชให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ การจัดการประสานงานเพื่อสนับสนุนปัจจัยการผลิต พันธุ์พืช หรือเมล็ดพันธุ์สำหรับนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในพื้นที่ เป็นต้น อย่างไรก็ตามกิจกรรมการให้บริการวิชาการ เกษตรเคลื่อนที่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างนั้น แม้จะพบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานอยู่บ้าง ก็มิได้ ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการแต่ประการใด ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตระหนัก ถึงความสำคัญของการนำวิชาการความรู้ด้านการเกษตร ทั้งที่ได้จากการศึกษา วิจัย รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ โดยนักวิชาการ ผ่านงานวิจัยและศึกษามาเป็นเวลานาน ส่งต่อถึงมือเกษตรกรโดยตรง อันเป็นการใช้ความองค์ ความรู้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

สรุปผลการดำเนินงานและคำแนะนำ

การให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ ภายใต้อาณัติของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 8 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ดำเนินการ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง สามารถให้บริการแก้ปัญหาด้านการผลิตทาง การเกษตรแก่เกษตรกรได้แก่ ปัญหาด้านโรคแมลงศัตรูพืช ปัญหาด้านการจัดการปัจจัยการผลิตไม่เหมาะสม ปัญหาด้านการขาดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการจัดการแปลงเกษตรเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตที่มีคุณภาพ โดย กิจกรรมที่ดำเนินการนับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2550-2552 ให้ผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการให้บริการวิชาการ เกษตรเคลื่อนที่ รวมทั้งบรรลุตามเป้าหมายตัวชี้วัดของหน่วยงานสวพ.8 ในทุกปีที่ผ่านมา

นอกจากนี้ในการบริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ คณะเจ้าหน้าที่ได้มีการร่วมบูรณาการองค์ความรู้ทั้ง ภายในหน่วยงาน สวพ.8 เอง เช่น การติดต่อประสานงานทั้งทางด้านเทคนิคและทางด้านวิชาการระหว่างคณะ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่กับหน่วยงานสวพ.8 หรือหน่วยงานศูนย์ สถาบัน ในสังกัดกรมวิชาการเกษตร เพื่อนำองค์ ความรู้ที่มีอยู่ไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรรวมทั้งช่วยแก้ปัญหาทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร โดยอยู่บนพื้นฐาน ของวิชาการที่กรมฯมีอยู่ นอกจากนี้ยังได้มีการประสานงานร่วมกันกับหน่วยงานราชการอื่นๆเช่น หน่วยงานใน สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีในพื้นที่ หน่วยงานด้านการปกครองส่วน ท้องถิ่น เช่น หน่วยงานจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน หรือตัวแทนชุมชนต่างๆ เพื่อให้สามารถ บริการได้โดยสะดวก มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนเนื่องจากการระดมองค์ความรู้และประสาน ความร่วมมือช่วยแก้ปัญหาาร่วมกันระหว่างหน่วยงานนั่นเอง

การนำไปใช้ประโยชน์

1. เกษตรกรได้รับองค์ความรู้ทางวิชาการ ของกรมวิชาการเกษตร ไปปรับใช้ในแปลงเกษตรของตนได้ ทั้งเพื่อแก้ปัญหาโรคแมลงศัตรูพืช การแก้ปัญหาอาการผิดปกติของพืชอันเนื่องมาจากปัจจัยการผลิตไม่เหมาะสม ตลอดจนการจัดการแปลงตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ นำมาซึ่งการลด

รายจ่าย ทั้งจากปัจจัยการผลิตที่สิ้นเปลือง การสูญเสียจากโรคและแมลงทำลายผลผลิต และช่วยเพิ่มรายได้จากการนำเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตรไปปรับใช้อย่างเหมาะสม

2. ข้อมูลปัญหาทางการเกษตรจากการให้บริการในแต่ละจังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง สามารถใช้ในการกำหนดการวางแผนเป้าหมายการแก้ปัญหาพืชในพื้นที่นั้นๆ เช่น การจัดทำคู่มือวิธีการแก้ปัญหาโรคและแมลงที่พบในพื้นที่ การให้คำแนะนำการจัดทำระบบการจัดการด้านพืชตั้งแต่กระบวนการผลิตพืชจนถึงกระบวนการพัฒนาศกยภาพพืชในท้องถิ่นนั้นๆ

3. นักวิชาการสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพิจารณาวางแผนงานวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และช่วยให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแก้ปัญหาให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ประโยชน์ในทางอ้อมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมบริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ คือการช่วยลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเกษตรกรหรือประชาชนได้ โดยการลงพื้นที่จริงและมีปฏิสัมพันธ์แก่เกษตรกรเพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาแก่เกษตรกรนั้น นับเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีระหว่างเกษตรกรต่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐ อันจะเป็นปัจจัยบวกที่ส่งผลดีต่อการแก้ปัญหาด้านความมั่นคง โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยงภัยในภาคใต้ตอนล่างนี้ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกร. 2549. เอกสารประกอบการดำเนินงาน โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร.

กลุ่มกัญและสัตววิทยา. 2551. เอกสารวิชาการเกษตร : คำแนะนำการป้องกันกำจัดแมลงและศัตรูพืช.

สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ.

กองโรคพืชและจุลชีววิทยา. 2545. กองโรคพืชและจุลชีววิทยา กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ.

อรพรรณ วิเศษสังข์. 2552. คู่มือการเลือกใช้สารป้องกันกำจัดโรคพืช. โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. 295 หน้า.

ตารางที่ 1 ผลการปฏิบัติงานให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ (คลินิก 05) รายจังหวัด ปีงบประมาณ 2550-2552

จังหวัด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	จำนวนเกษตรกรที่เข้ารับบริการ (ราย)		
		ปีงบประมาณ 2550	ปีงบประมาณ 2551	ปีงบประมาณ 2552
สงขลา	กลุ่มพัฒนาการตรวจสอบพืชและ ปัจจัยการผลิต	70	52	65
พัทลุง ตรัง	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรพัทลุง	72	55	46
	ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง	62	74	74
	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรตรัง	-	26	13
นราธิวาส	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนราธิวาส	60	60	60
ปัตตานี	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรปัตตานี	60	60	60
ยะลา	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรยะลา	39	62	60
สตูล	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสงขลา	76	80	82
รวม		439	469	460

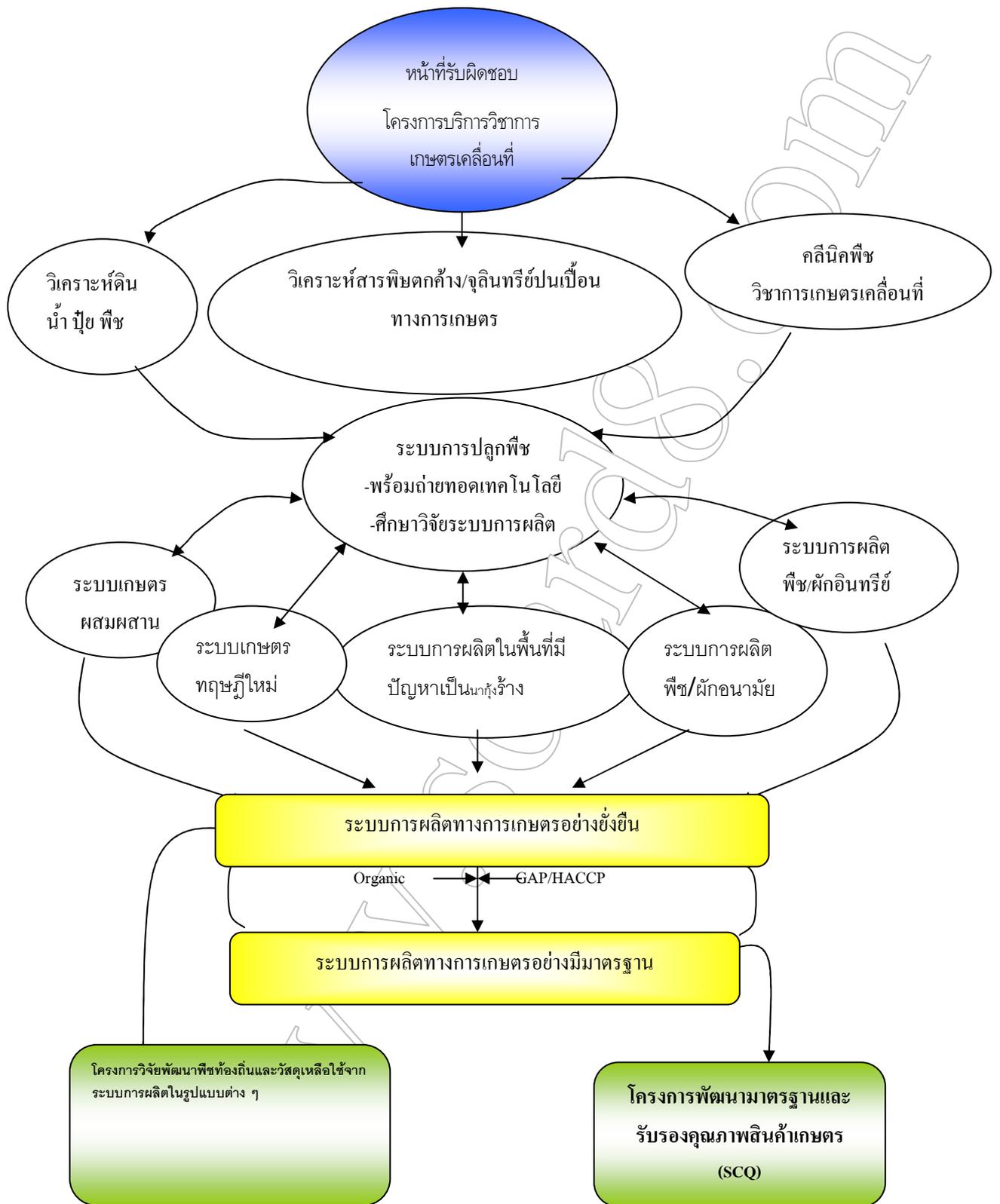
หมายเหตุ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรตรังเริ่มให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ในปีงบประมาณ 2551

ตารางที่ 2 รายละเอียดประเด็นปัญหาด้านการเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างรายจังหวัด

ลำดับ ที่	จังหวัด	ชนิดพืช	ปัญหาที่พบ	อัตราการพบ ปัญหา (%)
1	สงขลา	พริก	โรครากเน่าโคนเน่า โรคกุ้งแห้ง ไบหจิก	31
		ถั่วฝักยาว	หนอนแมลงทำลาย โรคราสนิม โรครากเน่า	17
		แตงกวา	หนอนเจาะผล รากเน่าโคนเน่า ไบหจิก	9
		มะเขือ	หนอนเจาะผล เพลี้ยอ่อน รากเน่าโคนเน่า	9
		ลองกอง	หนอนชอนเปลือก	5
		พืชอื่นๆ		28
2	ปัตตานี	พริก	โรครากเน่าโคนเน่า ไบหจิก หนอนเจาะผล	23
		ถั่วฝักยาว	หนอนเจาะฝัก หนอนกัดกินใบ	21
		แตงกวา	หนอนกัดกินใบ เพลี้ยทำลายใบ เต่าแตง	13
		ลองกอง	หนอนชอนเปลือก หนอนทำลายกิ่ง	13
		แตงโม	หนอนกัดกินใบ ไบค่าง	6
		พืชอื่นๆ		23

ตารางที่ 2 รายละเอียดประเด็นปัญหาด้านการเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างรายจังหวัด (ต่อ)

ลำดับ ที่	จังหวัด	ชนิดพืช	ปัญหาที่พบ	อัตราการพบ ปัญหา (%)	
3	ยะลา	ลองกอง	หนอนชอนเปลือก ราสีชมพู หนอนกัดกินยอด	64	
		ยางพารา	รากขาว หน้ายางแห้ง ปลวกกัดกินราก	13	
		ทุเรียน	หนอนกัดกินใบ เพลี้ยทำลายใบ เต่าแตง	6	
		มะพร้าว	ขอคำแนะนำการปลูก	4	
		น้ำหอม			
		ส้มโชกุน พืชอื่นๆ	หนอนเจาะผล หนอนชอนเปลือก เพลี้ย	4 8	
4	นราธิวาส	พืชผักทั่วไป	หนอนแมลงทำลายผลผลิต	75	
		ลองกอง	โรคและแมลงทำลายผล	14	
		ยางพารา	ปลวกกัดกินราก ไบร่รง ราสีชมพู	10	
		ทุเรียน	หนอนเจาะผล	2	
5	ตรัง	ยางพารา	รากขาว หน้ายางแห้ง ปลวกกัดกินราก ไบร่รง	100	
6	พัทลุง	พริก	ใบหงิก รากเน่าโคนเน่า กิ่งแห้ง	31	
		ลองกอง	รากขาว หนอนชอนเปลือก ราสีชมพู เพลี้ยแป้ง	12	
		ผักหวาน	หนอนกัดกินใบ เพลี้ยทำลายใบ เต่าแตง	8	
		ข้าว	เพลี้ยไฟ เพลี้ยอ่อน ขอคำแนะนำการปลูก	8	
		ถั่วฝักยาว	เพลี้ยอ่อน เพลี้ยไฟ	5	
		พืชผักอื่นๆ		36	
7	สตูล	ข้าวโพดฝัก อ่อน	หนอนเจาะลำต้น หนอนเจาะฝัก ผลร่วง	40	
		ลองกอง	หนอนชอนเปลือก รากขาว ราสีชมพู ผลร่วง เพลี้ยแป้ง	37	
		ทุเรียน	รากเน่าโคนเน่า หนอนเจาะผล ยืนต้นตาย	6	
		เงาะ	หนอนกัดกินใบ เชื้อราทำลายผล	3	
		มะละกอ	ใบจุดวงแหวน ต้นไม่สมบูรณ์	3	
		พืชอื่นๆ		12	

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของฐานข้อมูลที่นำมาสร้างโครงการบริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 8

ภาพที่ 2 กิจกรรมการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ภายใต้โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (คลินิก 02)

ภาพที่ 3 กิจกรรมการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ภายใต้โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (คลินิก 05)

ภาพที่ 4 ปัจจัยการผลิต ต้นพืชและเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการสนับสนุนกิจกรรมการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่และการให้บริการเก็บตัวอย่างดินจากแปลงเกษตรกรเพื่อวิเคราะห์ธาตุอาหาร

ภาพที่ 5 อาการผิดปกติอันเนื่องจากโรคและแมลงศัตรูพืชในพืชบางชนิดที่พบในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง